

9. Kizilova, K.O. (2009). 'Theoretical Approaches to the Study of the Phenomenon of Social Capital'. *Metodolohiia, teoriia ta praktyka sotsiologichnoho analizu suchasnoho suspilstva* [Methodology, theory and practice of sociological analysis of the modern society], issue 15, pp 221–227.
10. Le Goff, Zh. (2016). *The History of Body in the Middle Ages*. Translated from French by E. Lebedeva. Moscow: Tekst.
11. Mintz, S.S. (2008). *Culture and Self-awareness. Lectures on Culture Study*. Krasnodar: Kuban State University.
12. Perelygina, E.B. (2002). *Psychology of the Image*. Moscow: Aspect Press.
13. Pocheptcov, G.G. (2000). *Imaging*. Moscow: Refl-buk : Vakler.
14. Prus, N.O. (2016). 'The Image of Personality as a Psychological and Pedagogical Phenomenon'. *Imidzh suchasnogo pedagoga* [Image of a modern teacher], no. 1, pp. 43–45.
15. Radaev, V.V. (2003). 'The Concept of the Capital, Forms of the Capital and their Conversion'. *Obshchestvennye nauki i sovremennost* [Social Sciences and Modernity], no. 2, pp. 5–16.
16. Shishkina, M.A. (2002). *Public Relations in the System of Social Management*. St. Petersburg: «Pallada-media» i SZRTC «RUSICH» Publishing Houses.

© Поплавський М. М., 2018

УДК 304:327.5

Семчинський Костянтин Валерійович,
<https://orcid.org/0000-0002-3125-3401>
кандидат філософських наук,
доцент кафедри міжнародних відносин,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
Київ, Україна,
semchynskyy@gmail.com

КУЛЬТУРНО-ЦІННІСНИЙ ВИМІР ПОСТ-КОНФЛІКТНОГО ПРИМИРЕННЯ НА ДОНБАСІ

Мета дослідження. У статті досліджуються перспективи пост-конфліктного примирення в контексті майбутньої деокупації Донбасу та особливості реінтеграції регіону в український культурно-ціннісний інформаційний простір. Ефективне пост-конфліктне примирення на українському Донбасі потребує низки культурно-просвітницьких, інформаційно-виховних, реабілітаційно-адаптивних заходів серед населення тимчасово окупованих територій, які виявляються й окреслюються автором. **Методи дослідження.** Застосувавши системні, аналітичні, статистичні й компаративні методи, автор приходять до висновку, що успішний результат пост-

конфліктного примирення в Україні залежить від здатності держави гарантувати безпеку й високі стандарти життя людей, формувати сприятливі умови розвитку підприємництва і забезпечення роботою та соціальною підтримкою усіх громадян єдиної України незалежно від регіону проживання. **Наукова новизна** результатів дослідження полягає в тому, що автор обґрунтовує необхідність формування комплексної стратегії пост-конфліктного примирення шляхом розбудови в українському суспільстві позитивного миру на засадах справедливості, суверенітету Української держави, верховенства права та поваги до свободи вибору власної долі громадянами. Новизною відзначається і виявлення впливу застосування миротворчих технологій з урахуванням ціннісно-культурних особливостей нині окупованих українських територій та культурно-ціннісний аспект пост-конфліктного примирення на Донбасі в цілому. **Висновки.** Стратегія пост-конфліктного примирення в Україні має спиратися на ефективну взаємодію державних установ, недержавних суб'єктів, міжнародних та національних організацій аби унеможливити подібні конфлікти у майбутньому. Ефективне пост-конфліктне примирення на Донбасі передбачає поширення українських культурно-ціннісних домінант, українізацію інформаційно-культурного простору та освітньо-виховної системи, а також вимагає врахування ціннісно-культурної специфіки регіону в процесі реалізації комплексної стратегії примирення.

Ключові слова: культура, пост-конфліктне примирення, цінності, стратегія розбудови миру, реінтеграція.

Семчинский Константин Валерьевич, кандидат философских наук, доцент кафедры международных отношений, Киевский национальный университет культуры и искусств, Киев, Украина

Культурно-ценностное измерение пост-конфликтного примирения на Донбассе

Цель исследования. В статье исследуются перспективы пост-конфликтного примирения в контексте будущей деокупации Донбасса и особенности реинтеграции региона в украинское культурно-ценностное информационное пространство. Эффективное пост-конфликтное примирение на украинском Донбассе требует ряда культурно-просветительских, информационно-воспитательных, реабилитационно-адаптивных мероприятий среди населения временно оккупированных территорий, которые выявляются и характеризуются автором. **Методы исследования.** Применив системные, аналитические, статистические и компаративные методы, автор приходит к выводу, что успешный результат пост-конфликтного примирения в Украине во многом зависит от способности государства обеспечить безопасность и высокие стандарты жизни людей, формировать благоприятные условия для развития предпринимательства и обеспечения работой и социальной поддержкой всех граждан единой Украины независимо от региона проживания. **Научная новизна** исследования заключается в том, что автор обосновывает необходимость формирования комплексной стратегии пост-конфликтного примирения путем развития в украинском обществе позитивного мира на

основе справедливости, суверенитета Украинского государства, верховенства права и уважения к свободе выбора собственной судьбы гражданами. Новизной отмечается и выявление влияния применения миротворческих технологий с учетом ценностно-культурных особенностей ныне оккупированных украинских территорий и культурно-ценностный аспект пост-конфликтного примирения на Донбассе в целом. **Выводы.** Стратегия пост-конфликтного примирения в Украине должна опираться на эффективное взаимодействие государственных учреждений, негосударственных субъектов, международных и национальных организаций чтобы исключить подобные конфликты в будущем. Эффективное пост-конфликтное примирение на Донбассе предусматривает распространение украинских культурно-ценностных доминант, украинизацию информационно-культурного пространства и образовательно-воспитательной системы, а также требует учета ценностно-культурной специфики региона в процессе реализации комплексной стратегии примирения.

Ключевые слова: культура, пост-конфликтное примирения, ценности, стратегия развития мира, реинтеграция.

Semchynskyi Kostiantyn, PhD in Philosophy, Associate Professor at the Department of International Relations, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine

The value-cultural dimension of the post-conflict reconciliation in Donbas

The purpose of the article is to examine the prospects for the post-conflict reconciliation in the context of the future de-occupation of Donbas and the features of the region's reintegration into the Ukrainian value-cultural information space. The effective post-conflict reconciliation in Ukrainian Donbas requires a number of cultural, educational, rehabilitation-adaptive measures among the population of temporarily occupied territories, which are outlined and described by the author. **The research methodology.** Applying systematic, analytical, statistical and comparative methods, the author concludes that the success of the post-conflict reconciliation in Ukraine largely depends on the state's ability to guarantee security and high standards of living to its people, create favorable conditions for the development of entrepreneurship and provide employment and social support to all citizens of Ukraine. **The scientific novelty of the work** lies in substantiating the necessity of forming a comprehensive post-conflict reconciliation strategy by building positive peace in the Ukrainian society based on the principles of justice, sovereignty of the Ukrainian state, the rule of law and respect for the freedom of citizens to choose their own destiny. The novelty also consists in revealing the influence of using peacekeeping technologies considering the value-cultural features of the currently occupied Ukrainian territories and the value-cultural aspects of the post-conflict reconciliation in Donbas as a whole. **Conclusions.** The strategy of post-conflict reconciliation in Ukraine should be based on effective interaction between state institutions, non-state actors, international and national organizations with an aim to prevent such conflicts in the future. The effective post-conflict reconciliation in Donbas includes the spread of Ukrainian value-cultural dominants, the Ukrainianization of information-cultural space and education system, and requires the

consideration of the region's value-cultural specificity in the process of implementing an integrated reconciliation strategy.

Key words: culture, post-conflict reconciliation, values, strategy of peacemaking, reintegration.

Вступ. Для успішного діалогу між сторонами громадянського конфлікту в Україні, для врегулювання цього конфлікту та для ефективного пост-конфліктного примирення наразі необхідно окреслити низку актуальних питань, вирішення яких гарантуватиме тривалий мир на нині окупованих українських територіях, їхню успішну реінтеграцію та розвиток у складі України, а також унеможливить рецидив цього конфлікту у майбутньому.

Актуальність проблеми. Принципи, засади, завдання та елементи стратегії пост-конфліктного примирення як системи своєчасних, доцільних, послідовних та реальних ініціатив, рішень, кроків і дій після внутрішньо-українського конфлікту постають сьогодні актуальними питаннями і наразі потребують дослідження з метою унеможливити прояв суспільного насильства в майбутньому шляхом розбудови позитивного миру на основі справедливості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Після 2014 р. з'явилося чимало публікацій, присвячених етно-політичним і культурно-ціннісним характеристикам постраждалих від російської агресії регіонів України [2], пост-конфліктному врегулюванню на Донбасі [5; 7], реінтеграції анексованих територій [4], пост-конфліктній відбудові та дослідженню оцінки пост-конфліктного відновлення [6]. Підводячи підсумки аналізу поточного стану вивчення проблеми культурно-ціннісного виміру пост-конфліктного примирення на Донбасі, можна зробити висновок, що наразі бракує ґрунтовних праць, що комплексно висвітлювали би застосування миротворчих технологій з урахуванням ціннісно-культурних особливостей нині окупованих українських територій та культурно-ціннісний аспект пост-конфліктного примирення на Донбасі.

Об'єктом дослідження є пост-конфліктне примирення на Донбасі як процес і як результат цього процесу; предметом дослідження є культурно-ціннісний аспект комплексної стратегії примирення.

Головною метою дослідження є визначення факторів, які сприятимуть ефективному пост-конфліктному примиренню на Донбасі, оздоровленню культурно-ціннісної матриці мешканців регіону та успішній реінтеграції нині окупованих територій до українського соціокультурного інформаційного простору. Для досягнення поставленої мети в процесі дослідження були сформульовані та успішно вирішені наступні **завдання**:

- виявлені та окреслені фактори впливу поширення українських культурно-ціннісних доміант, українізації інформаційно-культурного простору та освітньо-виховної системи на успішність реінтеграції регіону;
- охарактеризовані політико-правові, економічно-соціальні, культурно-просвітницькі, інформаційно-комунікаційні, освітньо-виховні та реалібітаційно-адаптаційні заходи як елементи комплексної стратегії примирення на Донбасі;
- сформульовані пропозиції щодо коректної імплементації комплексної стратегії примирення, особливостей освітньо-виховної та

інформаційної політики на окупованих нині територіях, перспективи оновлення, перезавантаження культурно-ціннісної матриці;

- обґрунтована необхідність подальшого дослідження культурно-ціннісних аспектів пост-конфліктного примирення на Донбасі.

Виклад основного матеріалу. Аби уникнути суперечностей у формулюваннях, варто, насамперед, виокремити питання пост-конфліктного відновлення постраждалих від російської агресії регіонів (вирішення базових економічних проблем, відбудова зруйнованого житла та інфраструктури, забезпечення місцевого населення роботою з можливою перекваліфікацією, постачання споживчої продукції та продуктів харчування, облаштування медичної допомоги) і питання пост-конфліктного примирення, про які йтиметься нижче. Обидві групи питань мають вирішуватися паралельно аби примирення відбулося, а мир на нині окупованих територіях був стійким і тривалим.

Пост-конфліктне примирення на окупованих нині територіях має будуватися на засадах справедливості, милосердя, поваги, свободи вибору власної долі громадянами та суверенітету Української держави в процесі примирення та спиратися на ефективну взаємодію державних установ, недержавних суб'єктів, міжнародних та національних організацій. Врахування особливостей конфліктної взаємодії, культурно-ціннісної специфіки Донбасу сприятиме процесу пост-конфліктного примирення в українському суспільстві та удосконалив його механізм.

Головним завданням пост-конфліктного примирення є формування загальнонаціонального консенсусу шляхом реалізації комплексної стратегії примирення, яка поєднувала б конкретні заходи із поліпшення соціально-політичної ситуації з конструктивною трансляцією позитивних перспектив подальшого розвитку нині анексованих регіонів і України в цілому. Серед елементів цієї стратегії, реалізація якої можлива лише за умов деескалації конфлікту і припинення збройного протистояння в регіоні, варто виокремити такі *політико-правові* заходи як демілітаризація громадських формувань, розмінування територій, підтримання порядку, створення належного безпекового середовища. Чи не головним завданням держави в політико-правовій площині є відвернення загрози «заморожування конфлікту», оскільки тліючий тривалий конфлікт може в будь-який час прийняти найзапекліші форми. Наша держава потребує міжнародної військової місії, яка матиме право на застосування сили задля попередження чергової хвилі ескалації, тобто матиме здатність встановити так званий «негативний» мир як припинення бойових дій без примирення між його сторонами.

Особливої уваги в контексті пост-конфліктного примирення та реінтеграції Донбасу та Криму в Україну заслуговують питання верховенства права та гарантій дотримання прав і свобод громадян. Адже кожна людина, яка називає себе жертвою злочину, пов'язаного з конфліктом на Донбасі, повинна мати доступ до правосуддя, їй має бути забезпечений правовий захист і належне відшкодування. Програми такої підтримки мають бути доступними всім жертвам нелюдського поводження та їхнім родинам, щоби таким чином повною мірою забезпечити їхню реабілітацію [3]. У процесі примирення

«важливо уникнути випадків неправомірного покарання місцевих депутатів, службовців, медиків, освітян та інших, не заплямованих кров'ю, які усвідомлено чи під примусом, через загрози здоров'ю й життю власному та близьких, виконували службові обов'язки на територіях, підконтрольних «ДНР»-«ЛНР»івським терористам, російським диверсантам та ін. бойовикам. Водночас невідворотним має бути передбачене законом покарання за злочини проти мирних громадян, держави та її захисників» [2, с. 563]. Покарання за злочини проти людяності і геноцид має бути невідворотним, винні в серйозних порушеннях прав людини будуть притягнуті до відповідальності, незважаючи на те, що існує чимало труднощів, пов'язаних із судовим переслідуванням осіб, яких звинувачують у тяжких порушеннях прав людини, особливо коли йдеться про найманців чи іноземних бойовиків. Колаборанти серед українських громадян (100–150 тис.), які скоїли злочини, – повинні бути позбавлені громадянства, засуджені і у випадку амністії вислані до Росії – це дозволить зруйнувати ядро сепаратистсько-колаборантської агресивної меншості, не порушуючи при цьому права людини. Але підхід до виявлення різних видів і ступенів колабораціонізму повинен бути індивідуалізованим, як і до обрання форми покарання чи ідеологічної роботи з порушниками закону. Саме тому для української влади важливо співпрацювати з відповідними міжнародними структурами, які можуть надати свою допомогу у вирішенні цього питання, оскільки ті мають досвід врегулювання подібних конфліктів.

Реформування та зміцнення державних установ, підготовка персоналу силових структур, боротьба з корупцією у правоохоронних органах, захист прав людини забезпечать реінтеграцію громадян постраждалих від російської агресії регіонів у єдиний – багатоманітний і строкатий – український соціокультурний простір.

Економічно-соціальні елементи стратегії пост-конфліктного примирення мають неодмінно включати відновлення економічно-господарської, транспортної та промислової інфраструктури постраждалих від російської агресії регіонів, причому у формі реконструкції й реструктуризації на засадах економічної та соціальної доцільності й ефективності. Водночас, державі потрібно подбати про справедливий розподіл ресурсів та рівний доступ до соціальних послуг: «нейтралізації конфліктного потенціалу міжрегіональних соціально-економічних відмінностей та пов'язаних з ними суспільних протиріч, а отже, і створенню умов для подальшої громадянської консолідації населення сприятиме впровадження на всій території України єдиних стандартів надання соціальних послуг» [2, с. 561]. Підтримуючи в цілому викладену вище думку авторів колективної монографії «Донбас в етнополітичному вимірі», зауважимо, що розбудова позитивного миру на основі справедливості не повинна обмежуватися Донбасом. У процесі пост-конфліктного примирення важливо не допустити спекуляції на тему відмінностей між різними областями, натомість компетентні органи центральної та місцевої влади мають проводити таку політику, яка сприятиме національній консолідації шляхом вирішення тих структурних проблем, від яких страждають громадяни всіх областей: корупція, організована злочинність, свавілля правоохоронних органів, безробіття на

місцях, закриті політичні інституції, низька якість освіти та охорони здоров'я тощо. Подолання вищезазначених викликів стане міцною запорукою миру й стабільності в Україні та мінімізує шанси нового соціального вибуху, здатного вийти на міжнародний рівень та спровокувати чергову фазу міжнародної кризи. Тому за умови відновлення повного суверенітету України на всіх нині окупованих територіях, забезпечення місцевого населення роботою з можливою перекваліфікацією стає пріоритетним елементом стратегії пост-конфліктного примирення. У цьому контексті варто виділити *заохочувально-мотиваційні* заходи на кшталт «розроблення і втілення програм заохочення мобільності економічно активного населення, що уможливить ефективнішу реалізацію трудового потенціалу країни і водночас стане дієвим чинником консолідації українців різної етнічної й регіональної самоідентифікації, оскільки забезпечуватиме їх тіснішу виробничу, соціальну й міжособистісну взаємодію» [2, с. 560].

Реалітаційно-адаптаційні заходи включають звільнення усіх полонених і заручників, соціально-психологічну реабілітацію людей, адаптаційні практики для жертв конфлікту та державне сприяння їхній інтеграції в мирне середовище шляхом підтримки місцевих ініціатив. Для успішної інтеграції мешканців постраждалих від російської агресії регіонів у єдиний український суспільний простір держава повинна гарантувати безпеку і високі стандарти життя громадян, забезпечувати їх роботою та соціальною підтримкою, формувати сприятливі умови для розвитку підприємництва та культурної співпраці.

Культурно-просвітницькі заходи – інтеграція учасників бойових дій у суспільство, репатріація біженців, стимулювання національного діалогу тощо – також вважаються нами необхідними елементами стратегії пост-конфліктного примирення в Україні. Населення нині окупованих територій потребує інтенсивної психологічної терапії, проте не за рахунок нав'язування нових ідолів чи звинувачень в колабораціонізмі, що вірогідніше віддалить момент примирення, але за рахунок зваженої інформаційної та культурної політики, заснованої на консенсусі та спільному баченні стратегічного розвитку держави. Враховуючи величезний обсяг проблем у політичній, безпековій, економічній, енергетичній, соціальній та ін. сферах, суспільство і політичні еліти не можуть дозволити собі витратити десятиліття для соціального популізму, відтягування реформ, обговорення окремих історичних перипетій чи доведення ін. стороні власної правоти. Національний діалог має відбутися відносно швидко, бути конструктивним за змістом і формою, зосереджуючись, насамперед, на тих питаннях суспільного порядку денного, які об'єднують різні регіони чи верстви населення. Питання, які викликають роздратування чи несприйняття у великих суспільних груп, повинні бути висвітлені в національній дискусії, але «у випадку відсутності швидких перспектив досягнення консенсусу вони повинні бути відкладені для обговорення на майбутнє або передані на рівень регіонів чи громад, де вони не викликатимуть серйозних суперечностей чи конфліктів» [5].

Найкращі зразки масових видів культури (кіно, музика, література, театр) повинні отримати широкі канали поширення (радіо, телебачення, концерти, фестивалі, вистави, конкурси) в регіонах, де упродовж багатьох років

відбувалось ціленаправлене витіснення української культури. З одного боку, потрібна цілеспрямована культурна політика держави з надання пріоритетної ваги українському контенту (прикладом можуть бути квоти на українську музику на радіо, обмеження чи припинення ворожої пропаганди через телевізійні канали українських комунікаційних компаній) та фінансової допомоги в проведенні певних заходів (наприклад, організації фестивалів українських музикантів чи концертів видатних українських авторів – як, до речі, уже проводив такі концерти власним коштом поет Сергій Жадан та його музична група). З іншого боку, уся країна може долучитися до побудови мостів із колись окупованими територіями: школи та негромадські організації можуть збирати українські книжки для поповнення бібліотек у Донецькій та Луганській областях, громади по всій Україні можуть запрошувати до себе представників громад, що постраждали від російської агресії, на свої фестивалі чи для обміну досвідом з найрізноманітніших питань культури (від організації дитячих освітніх закладів до створення музеїв тощо) чи відвідувати такі заходи в нових громадах на сході України (наприклад, Іллінівську громаду Донеччини, де яскраво проводилися і Дні вишиванки, і Дні Європи, засновано осередок Пласту, щоб діти долучалися до патріотичного руху).

Актуальним питанням пост-конфліктного примирення на нині окупованих українських територіях залишається реалізація практичних освітньо-виховних заходів сприяння національній освіті й культурі етнічних меншин. При цьому розвиток національно мовної освіти не повинен вести до самоізоляції, культурної, соціальної чи етнічної замкнутості, а має всіляко стимулюватися державою, пов'язуватися із загальними інтеграційними процесами, а володіння державною мовою має стати і необхідною умовою для здобуття вищої освіти та обіймання державних посад, і привабливим для молоді трендом, що наповнений зрозумілою й актуальною суттю. У масштабі усієї України державна «мова повинна розвиватися як феномен культури та соціальної комунікації інструмент національного інформаційного простору та чинник національної системи інформаційної безпеки, як атрибут суверенності держави» [2, с. 567]. До того ж є великий пласт роботи, пов'язаний з освітньою діяльністю, зокрема, з патріотичним вихованням молоді в школах, і підтримкою функціонування університетів, які опинилися у вигнанні. Українізація постраждалих від російської агресії регіонів має забезпечити соціальну інтеграцію громадян різної національності, консолідацію української нації, українського народу, всіх корінних народів і національних меншин України.

Світовий досвід врегулювання конфліктів засвідчує зростання ефективності та прискорення процесу пост-конфліктного примирення внаслідок поширення різноманітності **інформаційно-комунікаційних** засобів та їх застосування в цьому процесі. Враховуючи специфіку регіону та наявність низки ментальних маркерів радянської доби у переважній більшості мешканців нині окупованих територій, українській владі варто запровадити адміністративні обмеження трансляції на нині окупованих територіях програм телеканалів і радіостанцій країни-агресора та поширення іншої мас-медійної продукції, яка дестабілізує суспільну ситуацію в Україні, деформує національний інформаційний простір

і детермінує загрози національній безпеці. Наразі інформаційно-комунікативна стратегія України в східних і південних регіонах, зокрема – на неокупованих територіях Донецької та Луганської областей, де велика частина населення впевнено продовжує дивитися російські канали через супутник, слухати сепаратистське радіо, сигнал якого з Донецька легко сягає Краматорська [1] вважається нами такою, що потребує сутнісного оновлення і комплексного реформування.

Українська держава мусить створити нову соціально-політичну ситуацію з чітким баченням і конструктивною трансляцією позитивних перспектив подальшого соціально-економічного розвитку регіону та різних верств населення за допомогою засобів масової комунікації. Ми вважаємо це пріоритетом державної інформаційної політики і єдиною запорукою пост-конфліктної стабілізації нині окупованих регіонів України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше на основі обґрунтування необхідності формування комплексної стратегії пост-конфліктного примирення виявлено вплив застосування миротворчих технологій з урахуванням ціннісно-культурних особливостей населення нині окупованих українських територій на культурно-ціннісний аспект пост-конфліктного примирення на Донбасі в цілому. Апробація результатів дослідження реалізована на основі експериментальної перевірки запропонованих рекомендацій з комплексною оцінкою ефективності запропонованої стратегії пост-конфліктного примирення. Практичне значення одержаних результатів полягає у підвищенні результативності методів пост-конфліктного примирення, формування на їх основі стратегій регіонального та загальнонаціонального розвитку. Матеріали дослідження можуть використовуватися спеціалістами у сфері пост-конфліктного миробудівництва. **Висновки.** Мир в Україні за умови соціальної згуртованості та забезпечення громадської безпеки має стати національною ідеєю, реалізація якої залежить і від керівництва держави, і від суспільства в цілому. Практичне втілення примирення починається із проведення загальнонаціонального діалогу з метою вироблення національної політики єдності, яка б була покликана об'єднати різні регіони України спільним баченням майбутнього розвитку держави та запобігти виникненню в майбутньому нових векторів дезінтеграції.

Ефективне пост-конфліктне примирення на Донбасі передбачає поширення українських культурно-ціннісних домінант, українізацію інформаційно-культурного простору та освітньо-виховної системи, а також вимагає врахування ціннісно-культурної специфіки регіону в процесі реалізації комплексної стратегії примирення. Основні складові стратегії примирення: політико-правові, економічно-соціальні, культурно-просвітницькі, інформаційно-комунікаційні, освітньо-виховні та реабілітаційно-адаптаційні заходи на регіональному й державному рівнях.

Ефективне пост-конфліктне примирення на українському Донбасі вимагає встановлення «позитивного» миру в Україні як різнорівневої системної діяльності упродовж тривалого періоду часу з метою усунення глибинних причин конфлікту і створення структур, які здатні забезпечити конструктивний

діалог у пост-конфліктному суспільстві та гарантувати недопущення конфлікту в майбутньому. Саме такий «позитивний» мир має бути кінцевим результатом пост-конфліктного примирення в Україні, оскільки лише мир, заснований на справедливості щодо усіх сторін громадянського конфлікту, може бути стійким і тривалим.

Перспективи подальших досліджень полягають у проектах побудови гармонійних культурно-ціннісних парадигм суспільного розвитку у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Деокупація/реінтеграція Донбасу і Криму: риторика vs. реальність. [Електронний ресурс] // Лабіринти війни. – Режим доступу: <http://war.intsecurity.org/category/%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0/?lang=uk> – Назва з екрану. – Дата звернення 17. 05. 2018.
2. Донбас в етнополітичному вимірі / В. Котигоренко [та ін.]. – Київ : ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2014. – 584 с.
3. Комісар Ради Європи закликав покарати винних у вбивствах і викраденнях на Донбасі [Електронний ресурс] // Соцпортал. – Режим доступу: <http://socportal.info/2016/07/11/komisar-radi-yevropi-zaklikav-pokarati-vinnih-u-vbivstvah-i-vikradennyah-na-donbasi.html> – Назва з екрану. – Дата звернення 17. 05. 2018.
4. Мир та розвиток на Донбасі: сценарії, плани, стратегії // Бюлетень Інституту стратегічних досліджень «Нова Україна». – 2014 – №2. – Режим доступу: <http://newukraineinstitute.org/media/news/432/file/%D0%91%D1%8E%D0%BB%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%8C%20%D0%86%D0%A1%D0%94%202-2014-1.pdf>. – Назва з екрану. – Дата звернення 10. 01. 2018.
5. Міжнародна миротворчість та війна на сході України: чи є точки дотику? Превентивна дипломатія, миротворчість, підтримка миру та миробудівництво у врегулюванні українського конфлікту. [Електронний ресурс] // Міжнародний центр перспективних досліджень. – Режим доступу: http://www.icps.com.ua/assets/uploads/images/files/t_mirotvorchist_a5_4_.pdf. – Назва з екрану. – Дата звернення 10. 01. 2018.
6. Україна. Оцінка відновлення та розбудови миру. Аналіз впливу кризи та потреб на Східній Україні. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.un.org.ua/images/RPA_V2_Ukr_.pdf. – Назва з екрану. – Дата звернення 10. 01. 2018.
7. Guide to the conflict and peacebuilding in Ukraine. [Електронний ресурс] // Insight on conflict. – Mode of access : <https://www.insightonconflict.org/conflicts/ukraine/>. – Title from the screen. – Last access 17. 05. 2018.

References

1. 'De-occupation / reintegration of Donbas and Crimea: Rhetoric vs. Reality', [online] Available at: <<http://war.intsecurity.org/category/%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0/?lang=uk>> [Accessed 17.05.2018].
2. Kotyhorenko, V. (2014). *Donbas in ethnic and political dimensions*. Kyiv: I. Kuras Institute of Political and Ethnical Researches of the National Academy of Sciences of Ukraine.
3. 'The Commissioner of the Council of Europe calls for the punishment of the perpetrators of the assassinations and abductions in Donbas', [online] Available at: <<http://socportal.info/2016/07/11/komisar-radi-yevropi-zaklikav-pokarati-vinnih-uvbivstvah-i-vikradennyah-na-donbasi.html>> [Accessed 17.05.2018].
4. 'Peace and Development in Donbas: projects, plans, strategies', [online] Available at: <<http://newukraineinstitute.org/media/news/432/file/%D0%91%D1%8E%D0%BB%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%8C%20%D0%86%D0%A1%D0%94%202-2014-1.pdf>> [Accessed 10. 01. 2018]
5. 'International Peacekeeping and War in the East of Ukraine: The Touchpoints. Preventive diplomacy, peacemaking, peacekeeping and peacebuilding in the settlement of the Ukrainian conflict', [online] Available at: <http://www.icps.com.ua/assets/uploads/images/files/t_mirotvorchist_a5_4_.pdf> [Accessed 10. 01. 2018]
6. 'Ukraine/ The Price of recovering and peace building. Assessment of the restoration and development of peace. Analysis of the impact of the crisis and needs in Eastern Ukraine', [online] Available at: <http://www.un.org.ua/images/RPA_V2_Ukr_.pdf> [Accessed 10. 01. 2018]
7. 'Guide to the conflict and peace building in Ukraine', [online] Available at: <<https://www.insightonconflict.org/conflicts/ukraine/>> [Accessed 17.05.2018].

© Семчинський К. В., 2018

УДК 004.946+371+378

Трач Юлія Василівна,
<https://orcid.org/0000-0003-2963-0500>
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри комп'ютерних наук,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
Київ, Україна,
0411@ukr.net

ВІРТУАЛІЗАЦІЯ ОСВІТИ ЯК ЯВИЩЕ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

Мета статті – з'ясування особливостей процесу віртуалізації освіти як явища сучасної культури. **Методологія.** Досягнення поставленої мети передбачало використання феноменологічного підходу та методу контент-